

pių komplekto neturėjo. Juose buvo tik po keletą daiktų. Iš jų minėtini: įvairūs įmoniniai ir įtveriamieji ietigaliai, peiliai, pentiniai, žaslai, geriamojo rago bei diržų apkalai, sagtys. Žalvariniai papuošalai negausūs. Tai pasaginės segės, gyvulinių apyrankių bei vytinių antkaklių dalys ir kita.

Keletos duobių dugne rasti apdegę žmonių kaulai, gulintys anatominė tvarka (25-30 cm ilgio stuburo slankstelių eilutė ir pan.). Kaip jie čia atsirado, kol kas neaišku. Panašaus pobūdžio laidojimai Lietuvoje iki šiol yra maži žinomi. Labai panašūs kapai aptikti Akmenskinės ir Siraičių kapinyuose.

Nežiūrint laidosenos skirtumų, visus tris kapų tipus vienija įkapės - tai liudija kapų giminingumą. Didžioji daiktų dalis yra datuojama XII-XIII a. Yra daiktų ir iš X-XI a., kurie tikriausiai yra iš suardytų kapų. Kapinynas skiriamas kuršiaus.

Ilona Vaškevičiūtė

PAVIRVYTĖS-GUDŲ PLOKŠTINIO KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1983 M.

1983 m. MAII tyrė Pavirvytės-Gudų kapinyną. Šį paminklą 1977-1979 m. tyrinėjo ir 1982 m. tęsė Mažeikių kraštotyros muziejus (žr.: ATL 1976-1977 metais. V., 1978, p. 174-181; ATL 1978 ir 1979 metais. V., 1980, p. 95-97). Be to, 1982 m. rudenį, pasibaigus Mažeikių kraštotyros muziejaus tyrinėjimams, kapinyną kasė N. Akmenės mėgėjai. Jie iškasė 30 m² plotą, tačiau kiek rado kapų - neaišku. Nei kasinėjimų ataskaitos, nei dirbiniai archeologų nepasiekė.

1983 m. buvo tiriamas Š žvyruobės pakraštys, iškasta 637 m², aptikti 23 kapai (iš jų 20 nedegintų ir 3 degintų žmonių).

Kapinynas labai nukentėjęs nuo ilgos, intensyvios ūkinės

veiklos, todėl didesnioji kapų dalis atsidengė 25-35 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Geriau išlikę tik tie kapai, kuriuose mirusieji laidoti 50-60 cm gylyje.

Kapų duobės 170-220 cm ilgio ir 55-75 cm pločio, daugeliu atvejų tamse ne spalva gerai išsiskyrė iš aplinkinės žemės. Nedeginti mirusieji laidoti aukštiešniškai, ištiestomis kojomis, ant krūtinės sudėtomis rankomis. Griaučiai išlikę fragmentiškai tik gausių žalvarinių papuošalų dėka. Laikytasi papročio vyrus ir moteris laidoti priešinga kryptimi: vyrai guldyti galva į PR, moterys - į ŠV.

Degintiniai kapai rasti dvejopi. Vieniems (k. 126, 127) kastos apskritos ar ovalo formos duobės (1,9 ir 1,9-2,1 m skersmens). Tokių duobių sėpile gausu degėsių, angliukų ir perdegusių kaulų. 50 cm gylyje pasiekiamas 140x80 cm dydžio duobės dugnas. Jis tarsi išgrįstas nedideliais 3x3, 3x2 cm dydžio akmenukais. Jokių raidinių kapuose nerasta. Tuo tarpu kapui Nr. 145 iškasta apvali 50 cm skersmens duobutė, jos viršuje paberta šiek tiek degėsių ir dar mažiau kauliukų. Gausios įkapės sudėtos duobės dugne viena ant kitos tuoj po degėsių ir kauliukais.

Nedeginti mirusieji laidoti su gausiomis įkapėmis. Ypač turtingi įkapių moterų kapai. Iš darbo įrankių rasti peiliai, ylos ir verpstukai. Daug daugiau buvę papuošalų. Moterys puošėsi apgalviais, vytinėmis ir sudėtinėmis antkaklėmis, kryžiniais smeigtukais, tarpusavyje sujungtais grandinėmis. Kai kurie smeigtukai turi V raidės formos kabučius, į kuriuos įverti žalvariniai žvangučiai (k. 138, 141, 144). Žvangučiai puošė ir apgalvį (k. 135), grandinėle jungiančią smeigtukus (k. 144), drabužius (k. 138, 144). Gausu kapinyne segių. Moterys puošėsi lankinėmis laiptelinėmis ir pasaginėmis (žvaigždiniais, aguoniniais, cilindri-

niais galais) segėmis. Kapų Nr. 135 ir 138 segės dengtos sidabru.

Apyrankių rasta tik trijų moterų kapuose. Kapuose Nr. 138 ir 144 rasta po dvi įvijines apyrankes, o kape Nr. 135 - viena vyriška masyvi apyrankė, uždėta ne ant rankos, o tik įdėta į kapą, ir greičiausiai mirusiosios anksčiau nenešiota. Beveik visuose moterų kapuose rasti žalv. įvijiniai žiedai. Nešiota po 2-6 žiedus. Kapuose Nr. 135 ir 144 rasti trys įvijiniai žiedai išsiskiria iš kitų tokio tipo žiedų: šių žiedų galinės apvijos atriestos atgal ir užraitytos.

Karolių rasta 6 kapuose. Kape Nr. 138 mirusiosios kaklą puošė 68 tamsiai mėlynų rantytų stiklinių karolių apvara. Kituose kapuose buvo tik 1-2 gintariniai ar žalvariniai karoliukai. Moters kape Nr. 135 be kitų gausių įkapių (apgalvio, 2 lankinių laiptelinių, 4 pasaginių aguoniniais galais segių, apyrankės, ver. stuko, ylos) rastos 3 akmeninės liejimo formos - 5,5x4,8, 8x5 ir 8x5,5 cm dydžio, 0,5-0,7 cm storio. Jos buvo susuktos į audinį, susegtos mažyte žalvarine pasagine sege cilindriniais galiukais ir padėtos mirusiajai prie viršugalvio.

Vyrų kapai rasti labiau apardyti ir galbūt dėl to mažiau turtingi. Juose ginklų nerasta. Tiesa, du įmoviniai ietigaliai ir vienas platusis kovos peilis-kalavijas rasti atsitiktinai kapinyne teritorijoje. Vyrų kapuose dažniausiai rastos segės ir apyrankės. Segės žalvarinės pasaginės aguoniniais, storejančiais, gyvuliniais galais. Kartais segės lankelis (k. 134) ar liežuvėlis (k. 136) dar papuošti įvijomis. Kape rastos 2-3 ar net 4 (k. 146) segės.

Visos apyrankės rastos vyrų kapuose - gyvulinės. Kape paprastai būna po 2 apyrankes. Reto vyro kape nerasta diržo dalių: sagties, skirstiklio ar apkaliukų.

Sudeginto vyro kape Nr. 145 be įprastinių šiam kapinynui papuošalų (pasaginių segių, gyvulinių apyrankių ir diržo dalių) rasti miniatiūriniai dvinariai žąslai, įmovinis ietigalis su iškilia briauna per vidurį ir vienaasmenis kalavijas, kurio rankena užsibaigia buožele.

Remiantis iškasta medžiaga, kapai datuojami X-XI a. Kapinynas pagal laidojimo būdą ir didesnę įkapių dalį priskiriamas žiengaliams, tačiau degintiniai kapai ir kai kurios įkapės (diržai, verpstukai, šalvariniai makščių apkalai, karolių apvaros) rodo kaimynų kuršių įtaką.